

Meilah Sources 7

רמב"ם הלכות מעילה פרק ו הלכה ח

נטל אבן או קורה של הקדש לא מעל שהרי לא נהנה עדיין, בנה אותה בתוך ביתו מעל, נתנה על גבי חלון שבתקרה ולא חיברה לא מעל עד שידור תחתיה בשוה פרוטה שאין זו הנייה הניכרת.

רש"י מסכת חגיגה דף יא עמוד א ד"ה שנויי שנייה

שנויי שנייה - כשקבעה בבנין, וקנייה בשנוי שמסתתה וקובעה

רש"י מסכת בבא קמא דף כ עמוד ב ד"ה והוא שהניחה

והוא שהניחה ע"פ ארובה - ולא קבעה בבנין דלא הוי שינוי הלכך לא מעל עד שידור תחתיה.

תוספות מסכת בבא קמא דף כ עמוד ב ד"ה והוא שהניחה

והוא שהניחה ע"פ ארובה - פ"ה דלא קבעה בבנין דלא הוי שינוי הלכך לא מעל עד שידור תחתיה ותימה כי קבעה נמי לא קני דשינוי החוזר לברייתו הוא כדאמר בהגוזל קמא (לקמן צו:) האי דגזל נסכא מחבריה עבדיה זוזי לא קני בשינוי מ"ט דהדר עביד להו נסכא.

רמב"ם הלכות מעילה פרק ה הלכה ה

אין מעילה אלא בתלוש מן הקרקע אבל הנהנה בקרקע עצמה או במחובר לה לא מעל אפילו פגם, כיצד החורש שדה הקדש או הזורע בה פטור, נטל מאבקה ונהנה בה ופגמה מעל, הדש בשדה הקדש מעל שהאבק שלה מועיל לשדה והרי נהנה באבק ופגם השדה, וכן אם חרש שדה הקדש כדי להעלות אבק לעשב שנתן בה ונטל העשב מעל, הדר במערת הקדש או בצל אילן או שובך של הקדש אף על פי שנהנה לא מעל, וכן המקדיש בית בנוי הדר בו לא מעל, אבל המקדיש עצים ואבנים ובנה בהן בית הדר שם מעל כמו שיתבאר.

רמב"ם הלכות מעילה פרק ו הלכה ח

נטל אבן או קורה של הקדש לא מעל שהרי לא נהנה עדיין, בנה אותה בתוך ביתו מעל, נתנה על גבי חלון שבתקרה ולא חיברה לא מעל עד שידור תחתיה בשוה פרוטה שאין זו הנייה הניכרת.

רש"י מסכת מעילה דף יח עמוד ב ד"ה ובתלוש מן

ובתלוש מן הקרקע - דתרומה אינה נוהגת אלא בתלוש דכתיב (דברים יח) ראשית דגנך היינו דאידיגן.

רש"י מסכת קידושין דף סב עמוד א ד"ה גמ'. מחובר

מחובר - אינו חייב בתרומה דראשית דגנך כתיב (דברים יח) מידי דמידגן שנאסף בכרי הלכך לא חל שם תרומה על התלוש שהופרש עליו וטבל הוא ביד כהן ויכול לתרום עליה ממקום אחר וכולה חולין והמחובר שהופרש עליו לא נתקן ולכשיתלוש צריך לתרום.

תוספות מסכת קידושין דף סב עמוד א ד"ה אין תורמין

אין תורמין מן התלוש על המחובר - פי' בקונטרס המחובר אינו חייב בתרומה דכתיב (דברים יח) ראשית דגנך דבעינן מידי דמידגן וא"כ הוי מן החיוב על הפטור וקשה דאם כן לדבריו בתלוש נמי קודם שנתמרח לא הוי תרומה שהרי לא מידגן וליתא דהא אמר בעלמא (עירובין דף לא:) מעשר ראשון שהקדימו בשבולים פטור מתרומה גדולה דמשמע דמהני וע"ק מההיא דאמר (תרומות פ"א מ"י) התורם מדבר שנגמר מלאכתו דהיינו אחר מירוח על דבר שלא נגמרה מלאכתו והיינו קודם מירוח תרומתו תרומה לכ"נ לר"י הא דמחובר פטור נפקא לן מדכתיב ממנו דדריש בספרי ממנו ולא מן המחובר דהא קרא בתלוש מיירי וע"כ אתא למימר ממנו אפילו בדיעבד נמי אסור דאי משום לכתחילה אתא תיפוק לי משום דכתיב דגנך ומחובר לאו מידגן הוא אלא שמע מינה דפסול אפילו בדיעבד במחובר וההיא דמעשר שהקדימו בשבולים דמהני בדיעבד מיירי בתלוש וקודם מירוח.

רמב"ם הלכות עבודה זרה פרק ח הלכה ד

אילן שמעמידן תחתיו עבודת כוכבים כל זמן שהיא תחתיו אסור בהנאה נטלה מתחתיו הרי זה מותר מפני שאין האילן עצמו הוא הנעבד, בית שבנאו העובד כוכבים מתחלה שיהא הבית עצמו נעבד וכן המשתחוה לבית בנוי הרי זה אסור בהנאה, היה בנוי וסיידו וכיירו לשם עבודת כוכבים עד שנתחדש, נוטל מה שחידש והחידוש אסור בהנאה מפני שעשאהו לעובדו ושאר הבית מותר, הכניס עבודת כוכבים לתוך הבית כל זמן שהיא שם הבית אסור בהנאה הוציאה הותר הבית, וכן אבן שחצבה מתחילה לעובדה אסורה בהנאה, היתה חצובה וציירה וכיירה שתעבד אפילו צייר וכייר בגוף האבן ואין צריך לומר אם כייר עליה נוטל מה שחידש והוא אסור בהנאה הואיל ונעשה שיעבד ושאר האבן מותר.

כסף משנה הלכות מעילה פרק ה הלכה ה

[ה] אין מעילה אלא בתלוש מן הקרקע וכו'. ברייתא שם (דף י"ח):

הדש בשדה הקדש מעל וכו'. פ"ג דמעילה (דף י"ב). ומ"ש רבינו שהאבק של השדה מועיל לשדה פי' שהאבק של השדה מועיל לאותו דבר שנידש בשדה. ומ"ש וכן אם חרש וכו':

הדר במערת הקדש. ספ"ה דמעילה (דף כ'). ומ"ש או בצל אילן או שובך בתוספתא דמעילה פ"ק הדר בצלו של שובך או בצלה של מערה לא נהנין ולא מועלין. ומ"ש וכן המקדיש בית בנוי הדר בו לא מעל אבל המקדיש עצים ואבנים וכו'. שם בגמרא פ"ה. ואיכא למידק דהא לא חילק ר"ל בכך אלא כי היכי דלא תסייעיה לרב דאמר המשתחוה לבית אסור ומאחר שרבינו פסק בפ"ח מע"ז כרב לא ה"ל לחלק בכך כאן. וי"ל דמשמע לרבינו דהא דמפליג ר"ל לא לדחויי דלא תסייעיה לרב בלחוד אמרה אלא לקושטא דמילתא אמרה ולישנא דידיה הכי מוכח דאמר התם כשהקדישו ולבסוף בנאו משמע דקושטא הכי הוא. ויש סעד לזה מדהוה מצי לשנויי הנאה הנראית לעינים אסרה תורה כדשני לעיל ושני התם כשהקדישו ולבסוף בנאו משמע דהכי ס"ל ולפיכך פסקה רבינו ואפ"ה לא דחאה לדרב משום דלא אשכחן דפליג עליה בהדיא ואית לן למימר דטעמא משום חומרא דע"ז:

רמב"ם הלכות ערכין וחרמין פרק ו הלכה ל

המשכיר בית לחבירו וחזר והקדישו הרי זה קדש ופקעה השכירות, ואם דר בו השוכר מעל.

לחם משנה הלכות ערכין וחרמין פרק ו הלכה ל

[ל] המשכיר בית לחבירו וחזר והקדישו וכו'. תימה דבפ"ה מהל' מעילה כתב רבינו ז"ל וכן המקדיש בית בנוי הדר בו לא מעל ואף על גב דקי"ל כרבי דאמר המשתחוה לבית אסור סובר רבינו ז"ל דחומרא דעכו"ם שאני התם אפילו תלוש ולבסוף חיברו מקרי תלוש אבל לא לגבי מעילה כדכתב שם הרב בעל כ"מ ז"ל וא"כ איך כתב כאן רבינו ז"ל דאם דר בו השוכר מעל. ותו קשיא דבשלמא אי עכו"ם והקדש שוים ואליבא דרב דאמר דתלוש ולבסוף חיברו הוי תלוש לגבי עכו"ם והוא הדין גבי מעילה ניחא דסוגיא דפ"ד דערכין אתיא כרב כדכתבו שם התוס' אלא לרבינו ז"ל דסובר דתלוש ולבסוף חיברו לא מקרי תלוש אפי' אליבא דרב אלא לענין עכו"ם דוקא לא לענין מעילה סוגיא דפ"ד דערכין כמאן אתיא וצ"ע:

שער המלך הלכות אישות פרק ג הלכה ג

ותו ק' טובא מה שפסק רבינו ז"ל בפ"ו מה' ערכין דין למ"ד המשכיר בית לחבירו וחזר והקדישו ה"ז קדש כו' ואם דר בו השוכר מעל הפך מה שפסק בה' מעילה דהמקדיש בית בנוי לא מעל וכבר התוס' ז"ל שם בספ"ד דערכין הק' אסוגי' דהתם מההיא דמעילה ותירץ דסוגי' דערכין אתי' כרב דאמר תלוש ולבסוף חברו חשיב כתלוש אכן לדעת רבינו כפי מ"ש מרן כ"מ דאפי' רב ל"ק אלא בע"ז משום חומרא דע"ז א"כ סוגי' דערכין כמאן אתיא וכבר נתקשה בכל זה הרב לח"מ ז"ל והניחו בצ"ע: ומה שתי' הרב מוצל מאש סי' מ"ד על פי מה שהראה לו אחד מהחכמים תשובת הרשב"א שהביא מרן הב"י בה' נדרים סי' רכ"א שכתב דאע"ג דאין מעילה במחובר איסורא מיהא איכא (והן הן דברי התוס' פ' השולח דל"ח ע"ב ד"ה גופיה ע"ש). וא"כ מ"ש רבינו ואם דר בו השוכר מעל לא מעילה ממש קאמר דהא אין מעילה במחובר אלא כלומר איסורא דמעילה ולא הוצרך לפרש שסמך אמ"ש בה' מעילה דאין מעילה במחובר את"ד יע"ש הן דברים תמוהים דאכתי מה יענה למה שהקשה שם בערוכין היכי דייר בו במעילה קאי ותו מעלה שכן להקדש כיון דמעל ביה נפיק ליה שכן לחולין והשתא לפי דבריו ז"ל ניחא מאי דפריך היכי דייר ביה במעילה קאי דאיסור מעילה קאמר אכן מאי פריך כיון דמעל ביה נפק שכן לחולין הא כיון דמדאוריית' אין בו מעילה היכי מצי מפיק שכן לחולין ואשר אני אחזה ליישב דברי רבינו ז"ל בהקדים ברייתא דר"פ הנהנה דאמרין התם כי תמעול מעל אין מעילה אלא שינוי כו' יכול נהנה ולא פגם ובמחובר לקרקע נאמר חטא בתרומה ונאמר חטא במעילה מה חטא האמור בתרומה בתלוש מן הקרקע דכתיב ראשית דגנך מידי דאידיגן אף חטא האמור במעילה בתלוש מן הקרקע והמתבאר מדברי התוס' שם דב' מיני מעילות יש במעילה בשמשנה מרשות הקדש לרשות הדיוט כגון מוכר או נותן או משאיל חפצים של הקדש להדיוט דאותה ילפינן מע"ז דאיכא שינוי רשות שמשנה עצמו מרשות גבוה לרשות אחר ויש מעילה בנהנה מן ההקדש בלא

שינוי רשות ואותה ילפינן מתרומה את"ד בקיצור ומעתה נבא לבאר דעת רבינו דלרבינו קשיתיה סוגי' דערוכין דפריך בפשיטות היכי דייר ביה במעילה קאי ודחיקא ליה מילתא לומר דהתם קאי אליבא דרב כמ"ש התוס' דכל כי האי הי"ל לתלמודא לפרש. תו"ק"ל תוספתא דקתני פ"ק דמעילה הדר בצלו של שובך או בצלו של מערה לא נהנין ולא מועלין והביאה מרן שם ד"ה מינה לרב דס"ל דתלוש ולבסוף חברו חשיב כתלוש דליכא למימר דשובך דקתני בשובך העומד מאיליו דמחובר מעיקרו הוא דא"כ היינו צל מערה ותו מאי דפריך התם תלמודא לימא מסייע ליה לרב ודחיק ר"ל לאוקמא למתניתין בשהקדישו ולבסוף בנאו דכיון דהא דרב הילכת' פסיקתא היא וליכא מאן דפליג עליה מי דחקנו בזה ולא לומר דמתני' ודאי מסייע ליה לרב כי על כל אלה ס"ל לרבינו דודאי במעילה דהוצאה מרשות לרשות דאותה ילפינן מע"ז דין הוא שנאמר בה דתלוש ולבסוף חברו חשיב כתלוש דומיא דע"ז למאי דקי"ל כרב והיינו סוגי' דערוכין דקאמר דאם דר בו השוכר מעל דכיון דקי"ל שכירות ליומיה ממכר א"כ השוכר הזה בא בשכרו ומתכוין להוציא מרשות הקדש לרשות עצמו ומשום הכי ודאי מעל דומיא דע"ז דחשיב כתלוש אמנם בההיא דמעילה דהדר בבית של הקדש מעל דלא מיירי בדר בו בתורת שכירות שבא להקנותו בדמי שכירותו אלא בדר בו דרך הנאה שמתכוין ליהנות מבית של הקדש אז ודאי דמעילה כזו דילפינן לה מתרומה מסתבר' ודאי לומר שדינה כתרומה וכי היכי דבתרומה בתלוש גמור דתלוש ולבסוף חברו לא אשכחן בתרומה דמהני ה"נ במעילה והיינו דפריך התם מעיקרא לימא מסייע ליה לרב כו' כל' דברייתא דקתני הדר בבית של הקדש מעל עכ"ל דס"ל כרב דגבי ע"ז תלוש ולבסוף חברו חשיב כתלוש וס"ל לברייתא דאפי' במעילה דהנאה ילפינן מע"ז לומר דחשיב כתלוש דלחומרא מקשינן דאם נאמר דאפי' בע"ז חשיב כמחובר א"כ מהיכא יליף לה והיינו דהוצרך ר"ל לדחוקי אנפשי' ולאוקמ' בשהקדישו ולבסוף בנאו משום דדחיק ליה לומר דמעילה דהנאה דילפינן מינה מתרומה דנימא ביה דחשיב כתלוש דכיון דעיקרא מתרומה קא יליף ודאי שדינו כדין תרומה ומעתה אתו כהוגן פסקי רבינו ז"ל זה נ"ל כפתור ופרח בדעת רבינו ודוק

מרכבת המשנה (חעלמא) הלכות ערכין וחרמין פרק ו הלכה כט

ולכאורה יש מקום ליישב ולא דודאי הדר בבית יש שני מיני הנאה. חדא שנהנה מגוף הבית שמגין עליו מזרם ומטר והנאה זו חשיב ממחובר לקרקע שמיעטה התורה ואפי' תלוש ולבסוף חיברו מיעט קרא דילפינן חטא חטא מתרומה כמ"ש רבנו פ"ה מהל' מעילה ה"ה (דהא דקי"ל גידולי תרומה אסורין הוא מד"ס מגזרת ח"י דבר אבל ד"ת לא אשכחן בתרומה תלוש ולבסוף חברו ועיין פ"י מהמ"א ה"ה דתבואה שנזרע בקרקע או כמאן דמנחא בכד דמי או שבטלו בקרקע) הנאה שנייה מה שנהנה שאינו משלם שכר דירה דודאי כל שנהנה מן ההקדש אף על פי שרוצה לשלם חשיב מעילה הילכך אסור לבקע בקורדום של הקדש אפי' רוצה לשלם שכר ההנאה והפגם הילכך אף על גב דודאי הנאה זו לא חשיב מחובר לקרקע שהרי אין השכר דירה מחובר לקרקע מ"מ פטור והמקדיש בית בנוי הדר בו לא מעל דכיון דבית הקדש אסור לדור בו קודם פדיון ומצוה לפדותו נמצא הו"ל חצר דלא קיימא לאגרא כמ"ש פ"ג מהל' גזלה ה"ט (ודוקא אם הקדיש ואח"כ בנאו חייב דכיון דהוי הקדש בתלוש לענין מעילה שוב לא פרח מיניה איסור מעילה כשבנאו כיון דבכל התורה כלה תלוש ולבסוף חיברו כתלוש דמי כמ"ש פ"ה מהל' מעילה ה"ה) משא"כ בנדון דידן המשכיר בית לחברו והקדישו דנמצא האי חצר קיימא לאגרא והאי גברא עביד למיגר נהי דאינו מועל מה שנהנה מגוף הבית אכתי מועל במה שנהנה מדמי השכירות דההיא הנאה חשיבא בתלוש ושפיר קאמר הש"ס כיון דדייר ביה מעל. ותו כיון דמעל נפיק השכר לחולין וכפי גי' התוס' דודאי בגוף הבית אינו מועל ואין גוף הבית יוצא לחולין (דלכאורה דברי התוס' מוכרחים שמה שדר בבית דמי לבוקע בקרדום ושאינו הקורדום יוצא לחולין וכלן מעלו. ה"נ כיון דחשיב השוכר מועל והרי השוכר לא הוציא ולא הקנהו לאחרים) ואף על גב דמשמעות המיימוני פ"ו מהל' מעילה ה"ד דשאלה ושכירות חשיב כמתנה ומכר היינו היכא שמועל המשכיר והמשאיל משא"כ בנדון דידן חשוב המשכיר מזיד והשוכר מועל ולא הקנהו לאחר עי' מל"מ פ"ו מהל' מעילה ה"ד. וכפי הנראה שם בדעת רבנו דס"ל דאע"ג דקי"ל פ"ג מה' גזלה הי"א דשליחות יד א"צ חסרון היינו לענין שיתחייב באונסין דה"ל כגזלן משא"כ לענין לקנות ממש לא קנה א"כ ע"י שינוי רשות כמבואר פ"ב מה' גזלה ה"ג הילכך המבקע בקורדום לא יצא לחולין אלא הנאת הביקוע לא גוף הקרדום והנוטל קורה של הקדש אפי' נתכוון לגוזלו הרי לא קנאו ממש ולא נהנה משו"פ לא מעל כלל משא"כ הנותן ומשאיל קרדום לחברו דקנה ממש יצא כל הקרדום לחולין אף על גב דלא מעל רק כפי טובת הנאה וכמ"ש התוס' והאריך בזה המל"מ משו"ה בנדון דידן יצא רק השכירות לחולין והיינו דפריך הש"ס כיון דמעל ביה נפיק שכר לחולין שהרי משלם קרן וחומש ומביא קרבן ולא שייך לומר מעלה שכר להקדש לזה מסיק הש"ס דאיירי שהקדיש השכר שיבא לידו ור"מ היא דס"ל אדם מקדיש דשלב"ל.

איברא באמת רואה אני שאין מקום כלל לקושיא זו דהנה הא דקי"ל אין מעילה במחובר לקרקע היינו דוקא בשוגג דכתיב בפרשת מעילה וחסאת בשגגה וילפינן חטא חטא מתרומה משא"כ מעילה בנזיר דנפקא מקרא דלא תוכל לאכול בשעריך גו' ונדרוך כמו שכתב רבנו ריש פ"א מהל' מעילה ודאי נוהג אף במחובר לקרקע. וכן מפורש בתוס' גיטין דף ל"ח ע"ב ד"ה גופיה לא קדיש וכו' ואפי' במחובר איסורא מיהו איכא עיין שם. ואני אומר דלוקה שהרי בכל התורה כולה תלוש ולבסוף חיברו כתלוש דמי ודוקא בשוגג הוא דאמעט מקרבן וחומש דילפינן חטא חטא מתרומה ולפ"ז ניחא

כפשוטו דבנדון דיין דנקיט המשכיר בית לחבירו והקדישה הדר בו מעלה שכר להקדש משמע דאפי' נודע לשוכר שהוא הקדש מותר לדור בו ולהעלות שכר להקדש והיינו דפריך היכי דייר בו במזיד הא במעילה קאי אף על גב דהו"ל תלוש ולבסוף חיברו. וכפי הנראה דמשו"ה יש היפוך בתוס' דתחלה הקדימו ד"ה ה"ג כיון דמעל וכו' ואח"כ ציינו ד"ה כי דייר וכו' והקשו ואף על גב דאין מועלין במחובר לקרקע ותיצו דסוגיין אתייהא כרב. דלפמ"ש בלי זה לק"מ דשפיר במעילה קאי במזיד. אך מדקאמר הש"ס ותו כיון דמעל נפיק שכר לחולין מכלל דבשוגג איירי דקי"ל כר"י הקדש בשוגג מתחלל במזיד אינו מתחלל ושפיר הוקשה להו שהרי בשוגג אין מעילה במחובר לקרקע להביא קרבן ולהוסיף חומש וצ"ל דסוגיין אתייהא כרב מיהו רבנו אף על גב דפסק כר"ל דלק"מ קושיית הש"ס כיון דמעל נפיק לחולין השכר שהרי אין מעילה במחובר לקרקע. ודאי אכתי קשה קושיית הש"ס הראשונה היכי דייר בו במעילה קאי במזיד. גם י"ל דרבנו מתרץ קושיית התוס' באופן אחר דודאי מלשון הברייתא מוכח דאפי' נודע לו דר בו ומעלה שכר ושפיר הוקשה לש"ס אליבא דכו"ע האיך דייר בו במזיד במעילה קאי בין אליבא דר"י ובין אליבא דר"מ והדר פריך הש"ס ותו כיון דמעל נפיק שכר לחולין אליבא דר"מ דס"ל הקדש במזיד מתחלל והרי במזיד חייב אפי' במחובר לקרקע והוצרך הש"ס לאוקים דאמר לכשיבא שכרו יקדש וכו"מ.

המורם מזה דמ"ש רבנו כאן ואם דר בו השוכר מעל היינו אם דר בו במזיד דדוקא בהל" מעילה דשם איירי מקרבן מעילה הוא דכל מקום שכתב רבנו מעל היינו דחייב קרבן וחומש מה שא"כ הכא בהל" ערכין שפיר קאמר רבנו לשון מעל. גם י"ל דאפי' השוגג במחובר לקרקע חייב לשלם קרבן ואינו נפטר אלא מחומש וקרבן עי' פ"ה מהל" מעילה ה"ה שכתב רבנו הזורע בה פטור דמשמע מחומש וקרבן ומצינו ג"כ לשון מעל במזיד כמ"ש רבנו פ"ו מהל" מעילה ה"ז וכן כייל רבנו פ"א מהל" מעילה ה"ו דדבר שאסור להנות מד"ס משלם קרבן לבד ופטור מחומש ואשם ותנן במעילה דף י"ח כשהיא מתה כיון שנהנה מעל ובפ"ו מהל" מעילה ה"ב סיים רבנו ומעילה זו מדבריהם כמ"ש. והכלל דבהל" מעילה הוא דדייק רבנו שלא לכתוב מעל אא"כ במקום שחייב קרבן וחומש משא"כ האי מעל דהכא פירושו דומיא דמעילה מד"ס שעושה איסור ומעלה שכר להקדש. ובודאי אף במחובר לקרקע מעל מד"ס. ומתורץ מה שהקשו התוס' גיטין דף ל"ט ע"א ד"ה עבדא וכו' דהרשב"ם איירי מד"ס והבן זה ותו לא מידי.